

PĚSTOVÁNÍ RÉVY VINNÉ

moderní vinohradnictví

druhé, rozšířené vydání

Pavel Pavloušek

odrůdy, využití, výběr stanoviště, závlaha,
výživa, pěstitelské tvary, sklizeň hroznů

 GRADA

PĚSTOVÁNÍ RÉVY VINNÉ

moderní vinohradnictví

druhé, rozšířené vydání

Pavel Pavloušek

Grada Publishing

Pěstování révy vinné

Moderní vinohradnictví – druhé, rozšířené vydání

prof. Ing. Pavel Pavloušek, Ph.D.

Projekt s podporou Vinařského fondu

Jako svou 9145. publikaci vydala Grada Publishing, a.s.,
U Průhonu 22, Praha 7,
obchod@grada.cz, www.grada.cz

Fotografie archiv autora
Redakce Hana Fruhwirtová
Návrh obálky, grafická úprava a sazba Jaroslav Kolman

Počet stran 528
První vydání, Praha 2023

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.
© Grada Publishing, a.s., 2023
Autor © Pavel Pavloušek, 2023

ISBN 978–80–271–7139–2 (pdf)
ISBN 978–80–271–3166–2 (print)

OBSAH

1. Vinohradnictví v České republice	9
2. Původ révy vinné a možnosti využití ve šlechtění	13
2.1 Základní rozdělení a geografické rozšíření rodu <i>Vitis L.</i>	13
2.2 Využití rodu <i>Vitis L.</i> ve šlechtění révy vinné	16
2.3 Geny rezistence a jejich využití ve šlechtění	19
2.4 Využití <i>Muscadinia rotundifolia</i> ve šlechtění na rezistence	23
3. Odrůdy révy vinné	27
3.1 Základní dělení odrůd	27
3.2 Registrace odrůd v České republice	28
3.3 Moštové odrůdy révy vinné zapsané ve Státní odrůdové knize ČR	29
3.4 Stolní odrůdy révy vinné	42
3.5 PIWI odrůdy	45
3.6 Některé další odrůdy a novošlechtění pěstované v ČR	58
4. Morfologie a fyziologie révy vinné	64
4.1 Kořenový systém	64
4.3 Květ a květenství	72
4.4 Listy a zálisky	75
4.5 Význam fotosyntézy a dýchání	76
5. Biochemie zrání hroznů	86
5.1 Morfologická stavba hroznů a bobule	86
5.2 Vývojové změny bobulí	87
5.3 Vodivá pletiva a jejich význam pro zásobování bobulí	89
5.4 Složení bobule a význam pro kvalitu hroznů	90
6. Stanovení termínu sklizně hroznů	116
6.1 Odběr hroznů pro hodnocení parametrů zralosti	117
6.2 Základní kvalitativní parametry hroznů	117
7. Fenologická stadia révy vinné	133
8. Produkční systémy ve vinohradnictví	140
8.1 Konvenční systém ošetřování vinic	140
8.2 Integrovaná produkce ve vinohradnictví	141
8.3 Nadstavbový management integrované produkce	143
8.4 Ekologická produkce ve vinohradnictví	144
8.5 Biodynamické ošetřování vinic	146
8.6 Regenerativní vinohradnictví	146
9. Výběr stanoviště pro pěstování révy vinné	148
9.1 Réva a terroir	148
9.2 Základní rozdělení klimatu z pohledu vinohradnického	149
9.3 Základní klimatické faktory stanoviště pro pěstování révy vinné	152
9.4 Bioklimatické koeficienty využívané při výběru stanoviště	156
9.5 Geologické podmínky stanoviště	161
9.7 Půdní podmínky	163
9.8 Topografie stanoviště	171

10. Rozmnožování révy vinné	176
10.1 Vlastnosti podnoží	176
10.2 Požadavky na rozmnožovací materiál	177
10.3 Podnožová vinice	180
10.4 Rouby ušlechtilé odrůdy	182
10.5 Způsoby roubování révy vinné	182
10.6 Význam klonů ve vinohradnictví	188
11. Management kvality ve vinohradnictví	195
11.1 Nový pohled na kvalitu hroznů	195
11.2 Zásady managementu kvality ve vinohradnictví	196
11.3 Zásady rovnováhy u révy vinné	197
11.4 Jak vypadají vinice, které nejsou v rovnovážném stavu?	205
12. Výsadba révy vinné	207
12.1 Likvidace staré výsadby	207
12.2 Průzkum půdního profilu	207
12.3 Půdní rozbor	209
12.3 Volba směru řad a sponu výsadby	214
12.3 Výběr podnoží pro výsadbu révy vinné	225
12.4 Příprava půdy před výsadbou	234
12.5 Výsadba révy vinné	238
12.6 Výstavba opěrné konstrukce	242
13. Pěstitelské tvary	247
13.1 Základní rozdělení pěstitelských tvarů	247
13.2 Nízké vedení révy vinné	248
13.3 Střední vedení révy vinné	250
13.4 Vysoké vedení révy vinné	257
13.5 Nové pěstitelské tvary pro révu vinnou	262
13.6 Vedení systémem minimálního řezu	266
13.7 Pěstitelské tvary pro stolní odrůdy révy vinné	270
14. Ošetřování révy vinné v prvních letech po výsadbě	273
14.1 Význam rovnováhy keře při zapěstování nové výsadby	273
14.2 Hlavní zásady zapěstování nové výsadby	274
14.3 Postup zapěstování pěstitelského tvaru	276
15. Zimní řez révy vinné	283
15.1 Fyziologické základy řezu	283
15.2 Základní rozdělení způsobů řezu u révy vinné	284
15.3 Mrazuvzdornost ve vztahu k řezu révy vinné	285
15.4 Zatížení a rovnováha u révy vinné	287
15.5 Význam termínu zimního řezu pro révu vinnou	288
15.6 Praktické zásady zimního řezu	290
15.7 Možnosti mechanizace zimního řezu révy vinné	304
15.8 Vyzarování jednoletého dřeva	304
16. Zelené práce u révy vinné	307
16.1 Uspořádání listových stěn	307
16.2 Vliv zelených prací na kvalitu bobulí	310
16.3 Charakteristika jednotlivých zelených prací	310
16.4 Možnosti ovlivnění zrání hroznů	345
17. Ošetřování půdy ve vinici	354
17.1 Vliv ošetřování půdy ve vinici na strukturu půdy	357
17.2 Význam humusu pro systémy ozelenění vinic	359

17.3 Mineralizace a uvolňování živin	361
17.4 Uvolňování dusíku v závislosti na ošetřování půdy ve vinici	363
17.5 Možnosti mechanického a biologického kypření půdy	366
17.6 Ošetřování půdy ve vinici systémem černého úhoru	369
17.7 Zelené hnojení	370
17.7 Ošetřování půdy v nových výsadbách	371
17.8 Trvalé ozelenění vinic	374
17.9 Krátkodobé ozelenění	379
17.10 Strategie složení ozeleňovacích směsí a využití druhů rostlin	382
17.11 Výsev ozeleňovacích směsí	390
17.12 Ošetřování ozelenění ve vinici	390
17.13 Mulčování organických materiálů ve vinici	391
17.14 Ošetřování příkmenného pásu ve vinicích	392
18. Výživa a hnojení révy vinné	397
18.1 Bilance živin u révy vinné	397
18.2 Rozdělení a význam živin pro révu vinnou	399
18.3 Půdní a listová analýza	406
18.4 Příjem živin a faktory ovlivňující příjem révou vinnou	411
18.5 Hnojení révy vinné organickými hnojivy	413
18.6 Hnojení minerálními hnojivy	424
18.7 Mimoskořenná výživa révy vinné	430
18.8 Abiotické poruchy u révy vinné	430
19. Závlaha révy vinné	437
19.1 Vliv půdních faktorů na hospodaření s vodou	438
19.2 Příznaky sucha u révy vinné	440
19.3 Význam rostlinných hormonů při stresu suchem	440
19.4 Význam evapotranspirace pro hospodaření s vodou	440
19.5 Vodní potenciál jako ukazatel hospodaření rostliny s vodou	445
19.6 Použití kapkové závlahy ve vinicích	450
19.7 Další možnosti využití doplňkové závlahy ve vinohradnictví	452
20. Choroby a škůdci u révy vinné	453
20.1 Virové choroby u révy vinné	453
20.2 Bakteriální choroby u révy vinné	457
20.3 Fytoplazmy u révy vinné	460
20.4 Houbové choroby u révy vinné	466
20.5 Ontogenní rezistence k houbovým chorobám	495
20.5 Škůdci u révy vinné	497
20.6 Hádčátka u révy vinné	503
20.7 Rozdělení a klasifikace prostředků na ochranu rostlin	504
21. Sklizeň hroznů	510
21.1 Faktory ovlivňující kvalitu sklizně	510
21.2 Způsoby sklizně hroznů	510
21.3 Význam zdravotního stavu hroznů pro kvalitu	512
21.4 Výhody a nevýhody mechanizované sklizně hroznů	513
22. Precizní vinohradnictví	518
22.1 RGB snímkování	519
22.2 Multispektrální snímkování	519
22.3 Teplotní snímkování	521
Rejstřík	543

Doporučení pro termíny ošetření révy vinné fungicidy Syngenta®

Před květem			padlí	 0,25 l/ha
			peronospora	vhodný přípravek na plíseň révovou
Po odkvětu			padlí	 0,25 l/ha
			peronospora	vhodný přípravek na plíseň révovou
Bobule velikosti broku			padlí	 0,65 l/ha
			peronospora	 0,5 kg/ha
Bobule velikosti hrachu			padlí	 0,65 l/ha
			peronospora	 0,5 kg/ha
Začátek uzavírání hroznů			padlí 0,185 kg/ha plíseň šedá 0,37 kg/ha	
Uzavírání hroznů			padlí 0,185 kg/ha plíseň šedá 0,37 kg/ha	
Konec uzavírání hroznů			plíseň šedá	 0,5 kg/ha (do zóny hroznů) 0,37 kg/ha
Zaměkání hroznů			plíseň šedá	 0,5 kg/ha (do zóny hroznů) 0,37 kg/ha

syngenta®

Cesta ke kvalitnímu vínu vede přes spolehlivé fungicidní řešení.

1 Vinohradnictví v České republice

Réva vinná (*Vitis vinifera* L.) je ekonomicky nejvýznamnější plodinou v celosvětovém měřítku. V roce 2020 představovala celková plocha světových vinic přibližně 7,3 milionů hektarů.

Největší plocha vinic v Evropě se nachází v zemích EU a představuje přibližně 3,3 milionů hektarů. Z údajů pro rok 2020 dochází ke zvýšení plochy vinic ve Francii a Itálii. Klesající tendenci naopak představují plochy vinic ve Španělsku, Portugalsku, Rumunsku, Bulharsku a Maďarsku. V Asii představují největší plochu vinice v Číně. Mezi největší vinařské země v Jižní Americe představují Argentina a Chile.

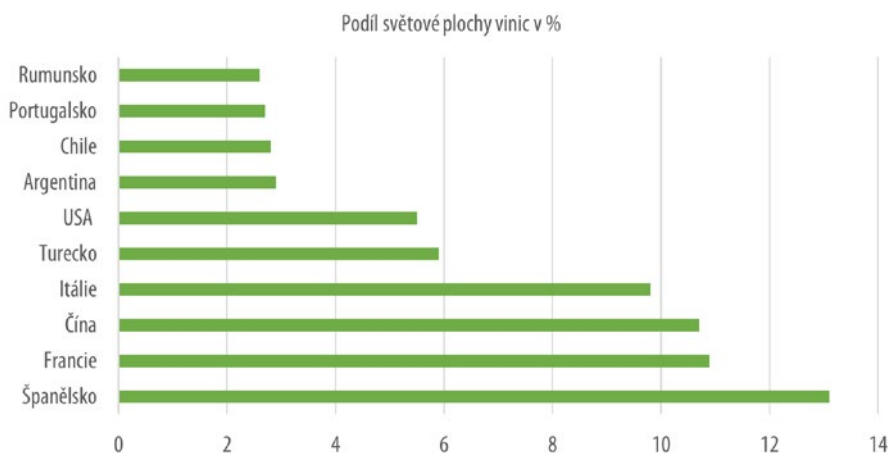
Světová produkce vína v roce 2020 představuje 260 milionů hektolitrů vína, což představuje mírný nárůst v porovnání s rokem 2019 o 1 %. 53 % světové produkce vína pochází z Itálie, Francie a Španělska.

Česká republika se řadí mezi malé vinařské země. Obliba vína a jeho spotřeba však neustále

narůstá, což je předpoklad pro další rozvoj vinohradnictví.

Podnebí a klimatické podmínky během vegetace jsou faktory, které určují možnosti pěstování révy vinné, podmínky zrání hroznů a předpoklady kvality hroznů a vína. Vinařské oblasti u nás se zařazují do oblastí „cool climate viticulture“. Vinohradnictví chladného podnebí však neznamená jenom nižší průměrné teploty za vegetační období a častější výskyt period s mrazovými teplotami, ale je spojené především s příznivými podmínkami pro zrání hroznů. Při dozrávání hroznů se zde totiž střídají vyšší denní teploty s nízkými nočními teplotami, což pozitivně působí na jejich zrání, zejména na vývoj aromatických a fenolových látek. Vinařské oblasti v ČR se proto vyznačují kvalitními podmínkami pro pěstování révy vinné.

Tuzemské vinice se dělí do dvou vinařských oblastí – Čech a Moravy. V Čechách se nachází

Obr. 1.1 Podíl jednotlivých zemí na světové ploše vinic v % (zdroj: OIV, 2020)

Obr. 1.2 Plocha vinic v ha v jednotlivých vinařských podoblastech v České republice (zdroj: Situační a výhledová zpráva – Réva vinná a víno 2020).

pouze malý podíl plochy vinic, hlavně v okolí Kutné Hory, Karlštejna, Polabí a Mostu. Vinařská oblast Čech zahrnuje dvě podoblasti – Mělnickou a Litoměřickou. Většina plochy vinic ČR se nachází v jižní části Moravy a člení se na podoblast Znojemskou, Mikulovskou, Velkopavlovickou a Slováckou. Celková plocha osázených vinic v České republice měla v roce 2019 plochu 18,2 tisíc hektarů a produkční potenciál byl na úrovni téměř 18,7 tisíc hektarů. Vinice v České republice obhospodařuje 17,8 tisíc pěstitelů révy vinné.

Jednotlivé vinice se nacházejí ve viničních tratích, které přísluší vinařským obcím. V ČR existuje celkem 383 vinařských obcí.

V České republice stále existují úvahy směřující k zavedení „apelačních systému“ podobně jako existují ve Francii, Itálii, Portugalsku, Španělsku atd. Důraz by se potom kladl na jednotlivé viniční tratě, nebo dokonce jednotlivé vinice. V České republice se nachází 1313 viničních tratí.

Rozdělení do viničních tratí má v ČR velkou tradici. Již v roce 1948 sestavil Josef Blaha publikaci „Katastr viničních tratí na Moravě

a v Čechách“. Tato publikace poskytuje cenné informace i pro současné vinohradnictví. K jednotlivým obcím přiřazuje a podrobně představuje viniční tratě, včetně doporučení vhodných odrůd (viz obr. 1.3).

Podle platné vyhlášky 254/2010 Sb. se dnes v Blatnici pod Svatým Antonínkem nacházejí tyto viniční tratě: Kamenice, Antonínek, Stará hora, Floriánky, Rybníčky, Nadhájčí, Dílce, Řiháče, Humna, které vznikly většinou na základě

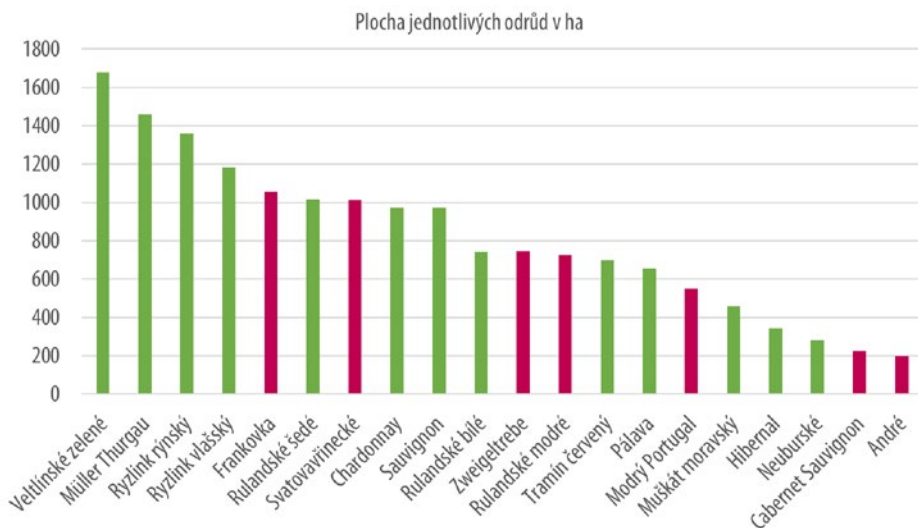
► **Obr. 1.3** BLAHA, J., Katastr viničních tratí na Moravě a v Čechách. Brno, Ústřední svaz čs. vinařů, 1948

Tab. 1.1 Deset největších vinařských obcí v České republice (Zdroj: Situační a výhledová zpráva – Réva vinná a víno 2020)

Vinařská obec	Plocha osázených vinic (ha)	Počet pěstitelů	Vinařská podoblast
Velké Bílovice	788,47	942	Velkopavlovická
Valtice	585,16	193	Mikulovská
Mikulov	519,36	290	Mikulovská
Čejkovice	512,74	633	Velkopavlovická
Dolní Dunajovice	454,43	349	Mikulovská
Novosedly	419,29	86	Mikulovská
Velké Pavlovice	379,69	582	Velkopavlovická
Vrbovec	350,25	71	Znojemská
Kobylí	300,93	501	Velkopavlovická
Mutěnice	285,62	906	Slovácká

Tab. 1.2 Rajonizace viničních tratí v obci Blatnice pod Svatým Antonínkem podle BLAHA (1948)

vinohradní trať	celková plocha trati (ha)	z toho osázeno révou (ha)	vhodných ještě pro révu (ha)	bonita trati
Stará hora	44	17	40	I.
Kamenice	41	6	24	I.
Roháč	42	14	30	I.
Ochránky a Floriánky	52	3	35	II.
Rybničky	14	1	7	II.
Novosady	3	-	2	II.

Obr. 1.4 Plocha vinic osázených jednotlivými odrůdami révy vinné (Zdroj: Situační a výhledová zpráva – Réva vinná a víno 2020)

Obr. 1.5 Plocha vinic osázených nejrozšířenějšími PIWI odrůdami. (Zdroj: Situační a výhledová zpráva – Réva vinná a víno 2020)

původních historických viničních tratí. Podobná situace nastala ve většině vinařských obcí.

Sortiment vhodných odrůd:

- I. Ryzlink rýnský, Burgunské bílé, Sylvánské zelené, Neuburské.
- II.–III. Chrupka bílá a červená, Portugalské modré, Veltlínské červené rané, Svatovavřinecké.

V České republice je zapsáno velké množství odrůd ve Státní odrůdové knize, díky tradici především odrůdových vín. Ve Státní odrůdové knize je zapsaný následující počet odrůd: 61 moštových odrůd, 11 stolních odrůd a 7 podnožových odrůd.

Mezi nejrozšířenější patří odrůdy tradičního středoevropského sortimentu, jako jsou Veltlínské zelené, Ryzlink rýnský a ryzlink vlašský, do-

plněný odrůdami světového sortimentu a odrůdami, které byly vyšlechtěné v České republice (Pálava, Muškát moravský, André).

Česká republika patří také mezi významné pěstitele PIWI odrůd, tzn. odrůd se zvýšenou odolností k houbovým chorobám. V evropském měřítku patří mezi největší pěstitele, ve vztahu k celkové ploše vinic v ČR. Jednoznačně dominantní odrůdou je Hibernál, který se na podobné ploše nepěstuje v žádné jiné zemi v Evropě. V České republice bylo také vyšlechtěna celá řada špičkových PIWI odrůd.

Pěstitelé PIWI odrůd v Evropě se sdružují v rámci PIWI International (<https://piwi-international.de/>). A v rámci toho sdružení existuje i PIWI Česká republika, kam se mohou přihlásit pěstitelé PIWI odrůd.

2 Původ révy vinné a možnosti využití ve šlechtění

2.1 Základní rozdělení a geografické rozšíření rodu *Vitis* L.

Čeď *Vitaceae* L. zahrnuje asi 700 druhů zařazených do 14 rodů. K hospodářsky nejvýznamnějším rodům patří réva (*Vitis* L.), z okrasného zahradnictví *Cissus* L., *Ampelopsis* Planch., *Ampelocissus* Planch. a *Parthenocissus* Planch.

Klasifikace rodu *Vitis* L. byla předmětem sporu mnoha systematických botaniků, šlechtitelů révy vinné i praktických vinohradníků. Botanikové často používali pro několik morfologicky naprosto stejných druhů různé názvy, jejichž počet však několikanásobně převyšoval skutečné množství druhů.

Z pohledu praktického vinohradnictví jsou důležitá zjištění, která učinil již PLANCHON (1887), a na jejichž základě ve své klasifikaci čeledi *Vitaceae* Juss. a rodu *Vitis* L. uvádí rozdělení rodu na dva odlišné podrody – *Muscadinia* a *Euvitis*.

Oba podrody se od sebe vzájemně odlišují počtem chromozomů, *Euvitis* ($2n = 38$) a *Muscadinia* ($2n = 40$), a morfologickými vlastnostmi, viz následující tabulka.

Podrod *Muscadinia* obsahuje pouze tři druhy – *Muscadinia munsoniana* rozšířený od východního pobřeží USA až k Mexiku, málo známý druh *Muscadinia popenoi* nalezený v Mexiku a nejvýznamnější *Muscadinia rotundifolia* zdomácnělý na jihovýchodě USA.

Tab. 2.1 Morfologické rozdíly mezi podrody *Muscadinia* a *Euvitis* podle BOUQUET (1980) a GALET (1998)

podrod <i>Euvitis</i>	podrod <i>Muscadinia</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Borka na letorostech se v období zralosti může odlupovat v celých pásech. - Na letorostech nejsou lenticely. - Dřevo je měkké s velkými cévami. - Řez výhonu bývá vždy eliptický, nikdy čtyřúhelníkový. - Dřeň v uzlech (nodech) přerušuje přepážka (diafragma). - Dvoj- nebo trojvidličnaté úponky vyrůstají naproti listům a nemají diskovité zakončení k přichycení ke stěně. - Vegetativní orgány pokrývají vlnaté, štětinkovité nebo speciální typy vlásků. - Hrozný tvoří mnoho bobulí, které se drží stopky i po dosažení plné zralosti. - Obsah cukrů a kyselin v bobulích předurčuje hrozný pro čerstvý konzum, výrobu šťáv nebo výrobu vína. - Semena jsou hruškovitá. - Listy bývají obvykle dlanitě s pěti základními žilkami.	<ul style="list-style-type: none"> - Letorosty mají nápadné lenticely, borka se neodlupuje. - Dřevo je tvrdé bez velkých cév. - Dřevo se vyznačuje malou plochou dřevě. - Dřeň výhonu není přerušovaná, nemá přepážky. - Naproti listům vyrůstají jednoduché nebo přerušované úponky bez diskovitého zakončení k přichycení na zdi. - Vegetativní část rostliny bývá vždy lysá nebo slabě hladká. - Hrozný tvoří poměrně málo bobulí, které dozrávají nestejně a opadávají jedna po druhé po dosažení zralosti. - Dužnaté bobule s malým množstvím šťávy mohou být konzumovány čerstvé, kvůli nízké koncentraci cukru nejsou vhodné pro výrobu vína. - Semena jsou lodkovitá. - Listy slabě laločnaté nebo bez zřetelných laloků mívají vždy dlanitý tvar.

Planý botanický druh *Muscadinia rotundifolia* se využívá v praktickém vinohradnictví a při šlechtění révy. Je vysoce rezistentní k mnoha patogenům.

Botanické druhy patřící do podrodu *Euvitis* byly nalezeny ve třech význačných genových centrech – severoamerickém, východoasijském a euroasijském. Z pohledu pěstování révy je nejdůležitější skupina euroasijská, právě do ní se totiž réva vinná řadí.

Réva vinná (*Vitis vinifera* L.), nejrozšířenější druh v celosvětovém měřítku, se dělí na dva poddruhy (lat. *subspecie*). Prvním je ušlechtilá réva vinná – *Vitis vinifera* subsp. *vinifera* (nebo *sativa*) – označovaná také jako „evropská réva vinná“. Druhý poddruh představuje divoká forma nazývaná lesní réva – *Vitis vinifera* subsp. *silvestris* (nebo *sylvestris*). Oba poddruhy lze odlišit především podle morfologických znaků, viz následující tabulka.

Lesní réva pochází z malé populace, která se později rozšířila od Španělska a severní Afriky na západě až po střední Evropu a Kavkaz na východě. Domestikace révy lesní znamenala přechod k oboupohlavním druhům a odrudám, a proto je tento poddruh považován za předka dnešních odrud. Během domestikace dochá-

zelo k morfologickým a fyziologickým změnám, které se týkaly velikosti a kvality bobulí i hroznů, větší a pravidelné plodnosti a vyšší cukernatosti hroznů (ZECCA et al., 2009).

V současné době nepoužívanější klasifikaci révy vinné vytvořil NEGRUL (1946), který rozčleňuje odrůdy do ekologicko-geografických skupin podle podmínek jejich vývoje a charakteristických morfologických a biologických vlastností. Odrůdy *Vitis vinifera* subsp. *sativa* se dělí na tři skupiny (lat. *proles*) – *proles occidentalis* (skupina západní), *proles orientalis* (skupina východní) a *proles pontica* (skupina černoamořská).

Velký počet druhů patřících do podrodu *Euvitis* se nachází také v severoamerickém a asijském genovém centru.

Severoamerická skupina představuje asi 30 druhů, některé hospodářsky významné. Většina jich dlouhodobě roste v neustálém kontaktu s původci plísňe, padlí révy a révokazem. Během evolučního vývoje si proto tyto druhy vytvořily proti uvedeným houbovým chorobám a révo-kazu rezistentní mechanismy.

Hybridy pěstované v USA vznikly z *Vitis labrusca*. I přes jejich charakteristickou „fox“ vůni (označovanou jako liščina) a chuť připomínající jahody se využívají jako moštové i stolní od-

Tab. 2.2 Morfologické rozdíly mezi lesní a ušlechtilou révou vinnou podle OLMO (1976)

	lesní réva vinná	ušlechtilá réva vinná
pohlaví	dvoudomé	jednodomé
stanoviště	vlhké půdy	suché půdy
kvetení	začátek května až začátek června	polovina května až polovina června
tvár bobule	malá, kulatá nebo zploštělá	velká a podlouhlá
kmen	často rozvětvený, tenký, kůra se odděluje ve velmi dlouhých tenkých prouzcích	silná kůra se odděluje v širších a souvislejších prouzcích
semena	malá, zaoblená, vyšší poměr mezi šířkou a délkou (> 0,7)	velká, hruškovitý tvar, nižší poměr šířky a délky (< 0,6)
hrozen	malý, kulovitý až kuželovitý, nepravidelná násada a nerovnoměrná zralost bobulí v hroznu	velký, podlouhlý, kompaktní, rovnoměrná zralost bobulí v hroznu
listy	malé, obvykle hluboce trojlaločnaté, řapík krátký a tenký	velké, výrazněji vykrajované, řapík silný, lysý

růdy. V ČR patří k nejznámějším odrůda Isabella, Concord, Noah nebo Delaware, ale také novější Alden nebo Remaily seedless.

Moderní šlechtění odrůd se zvýšenou rezistencí vůči houbovým chorobám využívá druh *Muscadinia rotundifolia*. Americké druhy *Vitis berlandieri*, *Vitis riparia*, *Vitis rupestris*, *Vitis cinerea* a *Vitis aestivalis* umožnily vznik mnoha podnoží a přímoplodých hybridů Seibel a Seyve-Villard.

Jedno z hlavních genových center asijských druhů představuje Čína. Čínské druhy *Vitis* spp. se vyznačují mnoha pozitivními vlastnostmi, včetně rezistence k hlavním houbovým chorobám, a dobrou kvalitou hroznů. Z Číny pochází více než 35 druhů. Jejich bobule nemají nežádoucí „fox“ vůni ani chuť, která se vyskytuje u amerických odrůd.

Vitis amurensis je autochtonní druh v severovýchodní Číně a kromě odolnosti vůči nízkým teplotám má vysokou odolnost vůči houbovým chorobám, jako je bílá hniloba a antraknóza révy. Vyznačuje se také nižší citlivostí vůči plísni révy. Pěstuje se odedávna a používá se především k výrobě vína. Druh *V. amurensis* má jedno specifikum, které nelze považovat za pozitivní vlastnost, totiž že rychle reaguje na oteplení a na jaře zahajuje vegetaci při nižších teplotách než od-

růdy *V. vinifera*. Tuto vlastnost přenáší také na své potomstvo.

Maďarští šlechtitelé István Tamási a István Koleda vytvořili z křížení odrůd *Vitis vinifera* s druhem *V. amurensis* dvě bílé odrůdy: Kunbárát a Kunleány, které kromě výrazné odolnosti vůči nízkým teplotám mají skvělé úrodnost, velmi dobře akumulují cukr, jejich hrozny nepodléhají hnilobě. Tyto odrůdy se využívají stále ve šlechtění.

Obr. 2.1 List *Vitis amurensis*

Tab. 2.3 Typy odrůd podle ekologicko-geografických skupin podle NEGRULA (1938), LEVADOUX (1956) a JACKSONA (2000)

Proles orientalis	Proles pontica	Proles occidentalis
<ul style="list-style-type: none"> - mnoho odrůd částečně bezsemenných, některé bezsemenné - dlouhé vegetační období a velmi nízká mrazuodolnost - většinou odrůdy stolního typu, jen málo jich je vhodných pro výrobu vína - Terbaš, Tavkveri, Muscat bělyj, Chasselas, Tajfi, Nimrang, Katta Kurgan, Kišmiš bělyj 	<ul style="list-style-type: none"> - hodně odrůd částečně bezsemenných, některé bezsemenné - chybí info o vegetačním období, relativně mrazuodolné - vhodné pro výrobu vína a jako stolní odrůdy - Rkaciteli, Saperavi, Mcvane, Puchljakovskij, Korintka bílá, Volské oko, Furmint, Banátský ryzlink, Kadarka, Ezerjó, Lipovina, Plavac 	<ul style="list-style-type: none"> - chybí info o bezsemennosti odrůd - kratší vegetační období a vysoká mrazuodolnost - většina odrůd určena pro výrobu vína - Gamay, Tramín, skupina burgundských odrůd, Cabernet Sauvignon, Merlot, Semillon, Carignan, Malbec

2.2 Využití rodu *Vitis L.* ve šlechtění révy vinné

Révu vinnou ohrožují některé houbové choroby, zejména plíseň révy *Plasmopara viticola* (Berk. & M. A. Curtis) Berl. & De Toni, padlí révy *Erysiphe necator* Schwein a mšička révokaz *Dactulosphaira vitifoliae* Fitch. K zajištění kvalitní sklizně hroznů slouží intenzivní aplikace pesticidů, avšak s ohledem na životní prostředí se vyvíjejí vhodnější pěstitelské postupy. Jedním z nich je tvorba kvalitních odrůd geneticky odolných k uvedeným patogenům. Proto se rezistentní znaky amerických a asijských druhů (*Vitis* spp.) kombinují s geny kvality vína evropské révy vinné (*Vitis vinifera* L.). Tuto myšlenku, která ovlivnila budoucí šlechtění révy vinné, formuloval již v roce 1878 francouzský vědec Alexis MILLARDET.

Na rezistenci je možné pohlížet z několika různých stránek, a proto je také možné charakterizovat různé typy rezistence.

Hlavním šlechtitelským cílem je získání **trvanlivé rezistence**. Trvanlivá rezistence je účinná delší dobu a je také obtížně překonatelná novými rasami patogenu. Z pohledu šlechtění souvisí s pyramidizací genů. U révy vinné se také často projevuje částečná rezistence, kdy při vysokém infekčním tlaku může docházet k rozvoji choroby, který je však výrazně pomalejší v porovnání s náchylným genotypem. Částečná rezistence může ovlivňovat některé stadia infekčního cyklu, včetně klíčení spor, proniknutí do pletiva hostitele, kolonizace pletiva hostitele, trvání latentní a infekční periody a sporulace.

Pyramidizace genů rezistence, která představuje přítomnost několika genů rezistence u jedné odrůdy, je schopna ovládat větší řadu kmenů patogenů díky kombinaci různých mechanismů rezistence u různých genů. Trvanlivost rezistence závisí na environmentálních podmínkách a na agrotechnických postupech, které ovlivňují populace patogenu (MERCINOGLU a kol., 2018).

U révy vinné je také důležité vnímání z pohledu vertikální a horizontální rezistence. **Ver-**

tikální rezistence je rasově specifická. Často se projevuje hypersenzitivní reakce. Je poměrně snadno překonatelná rasou patogenu. **Horizontální rezistence** je naproti tomu rasově nespecifická. Projevuje se sníženým rozsahem napadení, zpomaleným průběhem infekce a redukcí množství patogenu.

Odolnost neboli rezistence je definována jako dědičně založená schopnost hostitelské rostliny odolávat patogenům. Obvykle je rezistence hodnocena na základě fenotypového projevu, který však vzniká na základě interakce rostlinného genotypu a vnějšího prostředí. Fenotypový projev odolnosti, respektive citlivosti, k patogenu potom může být různý v závislosti na rase patogena.

U mnoha patogenů se proto vyskytují rasy (kmeny), které mají schopnost napadat např. pouze některé odrůdy. Rostlinné patogeny jsou totiž velmi adaptabilní a mají mnohem rychlejší životní cyklus než jejich hostitelské rostliny.

Proto rezistence, která je zajištěná pouze jediným R-genem, může být snadno prolomená nebo jakmile se objeví nový kmen patogenu, je ETI také často prolomená (VAN ESSE a kol., 2020). ETI představuje vnímání určitých efektorů buď přímo nebo pomocí R-proteinů. Jakmile jsou rozpoznány efekторы, rostlina aktivuje cyklus obranných reakcí zahrnující hypersenzitivní reakci a systémově získanou rezistence (SAR) (BRADER a kol., 2017).

Rezistence k chorobám není nezbytně stabilním znakem. Ochrana zprostředkovaná geny rezistence může být překonána virulentní rasou patogenu (MERCINOGLU a kol., 2018). Prolomení rezistence se objevilo u obou nejvýznamnějších houbových chorob révy.

Z evolučního hlediska hrozí, že se objeví kmeny plísně révy, které jsou schopny překonat odolnost révy. Jedná se o klasický jev, kdy jsou geny rezistence využívány ve velkém měřítku. Obvykle, i když je počet spor plísně révy, které se dostanou na rostlinu značný, předpokládá se, že začátek nasazení rezistentních odrůd na vinici snižuje šance na fixaci příznivé mutace během